

Is West-Drenthe een brongebied van Raven *Corvus corax* voor de wijde omgeving?

Rob G. Bijlsma

Nadat zich in 1995 een paartje Raaf vestigde in West-Drenthe duurde het nog acht jaar alvorens er daar een eerste broedgeval plaatsvond (Bijlsma 2003). Sindsdien heeft er, met uitzondering van 2006, jaarlijks een paartje gebroed. Lange tijd bleef dat de enige broedlocatie in Noord-Nederland. Inmiddels zet de soort aarzelende stappen richting ZO-Friesland (minimaal drie paren; Pot 2012, Pot & van Manen 2013) en de rest van Drenthe (minimaal twee).

Het paar in West-Drenthe heb ik al die tijd op de voet gevolgd (Bijlsma 2009). Ook na 2009 ging het paar jaarlijks tot broeden over, en telkens met succes (Tabel 1). Of het jaarlijks dezelfde vogels betreft, weet ik niet. Je zou het wel denken, gezien het voorspelbare schaduwen door het mannetje. Tijdens de broedtijd, soms ook erna, hangt de man vaak boven me, maakt niet uit waar ik loop of fiets in West-Drenthe, vermoedelijk om me in de gaten te houden (Bijlsma 2012). Aan de andere kant: hun gedrag rond het nest is veel rustiger geworden dan in 2009 en daarvoor. Ik kon nu zelfs over het pad langs het nest lopen zonder alarm te initiëren, tenzij ik naar het nest keek. Dat was in het verleden onmogelijk. Wel breekt nog steeds de pleuris uit als ik de nestboom beklim, maar daar hebben ze dan ook alle redenen voor. Zou het meer ingehouden gedrag gewenning zijn aan een jaarlijks wederkerend ritueel van de beklimming van de nestboom in de jongenfase? Of is het low-profile gedrag bedoeld om de lokale Boommarter *Martes martes*, een boef die sinds zeker 2009 inventief huishoudt onder de lokale nestkastbewoners, niet op een spoor te zetten? Dat laatste lijkt me onwaarschijnlijk, want de besmeuring van het ravennest met poep van de jongen is tamelijk fenomenaal. De geur ervan zal zonder twijfel een marterneusgat bereiken. Toch is het ravennest tot nu toe niet een keer geplunderd, terwijl nestkasten op nauwelijks 100 m afstand wél worden leeggehaald. En dat marters wel degelijk nesten van Raven kunnen leegroven, bewijzen de marters van Veenhuizen (Pot & van Manen 2013) en die op de Veluwe (meerdere malen zelf vastgesteld).

Sinds 2003, het eerste broedjaar, heb ik van alle succesvolle nesten de jongen geringd, inmiddels alweer 31 jongen (Tabel 1). Die ringen hebben tot nu toe één terugmelding opgeleverd, en wel van een jong dat ik op 27 april 2010 ringde en dat op 17 oktober van hetzelfde jaar vrij vers dood bij Ommen werd teruggemeld. De afgelegde afstand was ongeveer 35 km. Van de nieuwe broedparen in Noord-Nederland wordt vrijwel nooit gemeld of een broedvogel was geringd, of in het enkele geval van wel, dan aan de verkeerde poot (mijn jongen zijn altijd links geringd). Om de terugmeldkans wat te vergroten, is vanaf 2013 begonnen met een kleurringprogramma. Nestjongen krijgen nu aan de rechterpoot een oranje plastic ring met zwarte inscriptie (een hoofdletter met een tweecijferig getal; Foto 1). Het programma wordt bijgehouden door Pascal Gijsen, en meldingen van gekleurringde Raven kunnen aan hem worden doorgegeven (zie hieronder).

Tabel 1. Legbegin (berekend op basis van de leeftijd van de jongen ten tijde van het ringen), jongenproductie en duur van nestjongenfase (aantal dagen op nest) van het ravenpaar in West-Drenthe in 2003-13. * = vervolglegsel. *Onset of laying (back-calculated from chick age, based on wing length), number of fledglings and duration of nestling stage (in days) of a Raven pair in western Drenthe in 2003-2013. * = repeat laying.*

Jaar <i>Year</i>	Start eileg <i>Onset laying</i>	Uitgevlogen <i>Fledglings</i>	Duur nestjongenfase <i>Nestling stage</i>
2003	5 maart	3	48
2004	4 maart	3	49
2005	Onbekend	0	-
2006	Geen	0	-
2007	30 maart*	4	43
2008	26 februari	3	46
2009	25 februari	4	52
2010	2 maart	4	51
2011	16 maart	3	48
2012	29 februari	4	49
2013	27 februari	3	49

Stiekem denk je, na 31 jonge Raven te hebben geringd in de afgelopen elf jaar, dat toch minstens enkele daarvan de geslachtsrijpe leeftijd moeten hebben bereikt. Volgens Heinrich & Marzluff (1992) zijn Raven na hun derde jaar volwassen, iets wat onder meer is af te lezen aan de kleur van de binnenzijde van de snavel (die moet zwart zijn). En is het dan een rare gedachte dat de lichte stijging van het aantal broedparen in Noord-Nederland misschien deels door het productieve West-Drentse stelletje is gevoed? De overleving van eerstejaars Raven, althans in een omgeving waar mensen extra voedsel verschaffen (en het agrarische Drenthe met zijn schaapskuddes past in dat beeld), is berekend op 47%, die van tweedejaars op 81% en die van derdejaars op 83% (Webb *et al.* 2004).⁵¹ Als dat zou opgaan voor mijn Drentse Raven, zou dat een behoorlijk potentieel aan nieuwe paren kunnen opleveren voor de wijdere omgeving (Rogers 2011). Maar dan moeten we natuurlijk wel iets te weten zien te komen over de dispersie van die eerstejaars vogels. Aflezingen van kleurringen kunnen daarbij helpen, al zou een meer geavanceerde aanpak via DNA-technieken misschien nog wel handiger zijn (Fleischer *et al.* 2008). In hun geval bleek de *in situ* populatie niet verantwoordelijk te zijn voor een forse toename; die kwam grotendeels van buitenaf. Omdat niet valt te voorspellen hoe snel nieuwe technieken toepassing vinden, kunnen wij als veldwaarnemers in ieder geval alvast alles bij ravennesten verzamelen wat zou kunnen helpen bij DNA-werk: geruide veren (soms zelfs, indien op tijd gevonden, toe te schrijven aan man of vrouw, omdat het ruistadium van de alarmerende vogels gematcht kan worden met de gevonden pen; zie ook Bijlsma 2003)⁵², niet-uitgekomen eieren of resten daarvan en wat niet al. Zou dan misschien blijken dat onze vogels, en misschien wel alle Nederlandse Raven, nakomelingen zijn van Duitse broedvogels uit Noordrijn-Westfalen? En niet (allemaal) van de vogels uit het herintroductieprogramma? En dat de Drentse jongelingen niets van doen hebben met de flauwe uitbreiding in het noorden van ons land? Maar waar zouden die dan zijn gebleven? Wat weten we eigenlijk wel?

⁵¹ Thiebout (1921) noemt een broedpaar in Drenthe in 1921, waarvan een naastwonende boer beweerde dat het vrouwtje er al tien jaar zat; 'door een kenmerk' was hij ervan overtuigd met telkens dezelfde vogel te maken te hebben. Helaas wordt niet verteld welk kenmerk. Overigens was dit paar succesvol; het startte op 15 maart (op 17 maart 3 eieren, op 18 maart 4 eieren), en er vlogen vijf jongen uit.

⁵² Oudervogels zijn te seksen door te letten op verschillen in grootte en geluid: mannen zijn groter en hebben een zwaarder stemgeluid. Uiteraard moet je ze dan wel tegelijk zien en horen, wat bij Raven niet zo moeilijk is.

Foto 1. Drie jonge Raven bij een leeftijd van 38-39 dagen op nest in West-Drenthe, 1 mei 2013 (Foto: Rob Bijlsma). Op deze leeftijd zijn ze volledig bevederd en hoppen ze net zo makkelijk van het nest naar de omringende takken; voorzichtigheid is dus geboden. Ze zijn geringd, en wel met een stalen ring (van het Vogeltrekstation) aan de linkerpoot, en met een oranje kleurring met inscriptie aan de rechterpoot (A33 op de voorgrond). *Three Raven nestlings at ages of 38-39 days old on nest in Scots pine in western Drenthe, 1 May 2013. A colour-ringing programme started in 2013.*

Summary

Bijlsma R.G. 2013. Breeding output of a Raven *Corvus corax* pair in western Drenthe in 2003-2013: source of the regional colonization? Drentse Vogels 27: .

After a long prelude Ravens started breeding in the northern Netherlands in 2003. Since then, a single pair in western Drenthe was closely monitored up to and including 2013. It bred successfully in 9 out of 11 years (including a repeat laying), raising a total of 31 fledglings. All chicks were ringed, but only a single recovery was obtained (ringed on 27 April 2010 and recovered recently dead on 17 October 2010 at a distance of 35 km). Since a few years, some more pairs started breeding in the northern Netherlands (at least five newcomers), but it is not known whether the productive pair in western Drenthe may have triggered this slight increase. A colour-ringing programme was started in 2013, to improve the chances of sighting an individually recognisable bird.

Literatuur

Bijlsma R.G. 2003. Na 80 jaar afwezigheid broedt de Raaf *Corvus corax* weer in Drenthe. Drentse Vogels 17: 51-69.

Bijlsma R.G. 2009. Het wedervaren van de Raaf *Corvus corax* als broedvogel in Drenthe. Drentse Vogels 23: 82-87.

Bijlsma R.G. 2012. Hangjeugd. In: Mijn Roofvogels: 101-108. Atlas, Amsterdam/Antwerpen.

Fleischer R.C. *et al.* 2008. As the raven flies: using genetic data to infer the history of invasive common raven (*Corvus corax*) populations in the Mojave Desert. Molecular Ecology 17: 464-474.

Heinrich B. & Marzluff J. 1992. Age and mouth color in Common Ravens. Condor 94: 549-550.

Pot A. 2012. Raven *Corvus corax* in de Kop van Drenthe in 2012. Drentse Vogels 26: 78-81.

Pot A. & van Manen W. 2013. Opmars van de Raaf *Corvus corax* in Veenhuizen wreed verstoord. Drentse Vogels 27: .

Rogers C.M. 2011. Use of fecundity measured directly throughout the breeding season to test a source-sink demographic model. Conservation Biology 25: 1212-1219.

Thiebout C.H. 1921. Raven (*Corvus corax*) in Nederland. Ardea 10: 191-192.

Webb W.C., Boarman W.I. & Rothenberry J.T. 2004. Common raven juvenile survival in a human-augmented landscape. Condor 106: 517-528.

Doorgeven van meldingen van kleurringen aan: Pascal Gijsen, Sinnigvelderstraat 317, 1382 EX Weesp, 06-13492397, pascalgijsen@hotmail.com

Adres: Doldersummerweg 1, 7983 LD Wapse, rob.bijlsma@planet.nl